

Aluesyyttäjän menettelyä koskeva syyteharkinta

ASIAN VIREILLETULO

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 27 §:n 2 momentin nojalla valtiosyyttäjää, johtavaa aluesyyttäjää, erikoissyyttäjää, aluesyyttäjää ja apulaissyyttäjää syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa. Syyttäjänä on joko valtioneuvoston oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies taikka valtioneuvoston oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen määräämä syyttäjä.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on 2.9.2020 siirtänyt edellä mainittuun säännökseen viitaten valtioneuvoston oikeuskanslerille varatuomari A:n päämiehensä B:n puolesta laatiman 29.5.2019 päivätyn kirjoituksen, jossa kyse on siitä, oliko Itä-Suomen syyttäjäalueen aluesyyttäjä C oikeudettomasti paljastanut tietoja, jotka käräjäoikeus oli syyteasiaa käsitellessään määrännyt salassa pidettäväksi.

ESITUTKINTA

Olen 17.2.2021 pyytänyt Keskusrikospoliisia suorittamaan esitutkinnan, jossa aluesyyttäjä C:tä on kuultu rikoksesta epäilyinä. Esitutkintapöytäkirja 2400/R/47/21 toimitettiin oikeuskanslerinvirastoon 28.2.2022.

RATKAISU

Tapahtumatiedot

Kihlakunnansyyttäjä (nykyinen aluesyyttäjä) C on nostanut 25.10.2018 Hyvinkään käräjäoikeudessa (nykyisin Kanta-Hämeen käräjäoikeus) syytteen B:tä vastaan kahdesta rikoslain 20 luvun 5 a §:n mukaisesta seksuaalisesta ahdistelusta kohdistuen kahteen 17-vuotiaaseen asianomistajaan.

Asian pääkäsittely on pidetty Kanta-Hämeen käräjäoikeudessa 17.5.2019. Käräjäoikeus on päättänyt, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (jäljempänä: *oikeudenkäyntijulkisuuslaki*) 15 §:n 2 kohdan nojalla asia käsitellään kokonaan yleisön läsnäolematta muutoin paitsi haastehakemuksen lukemisen ajan sekä vastauksen antamisen ajan. Käräjäoikeus on katsonut, että haastehakemuksen salaamiselle ei ollut perusteita muilta osin kuin asianomistajien sekä alaikäisen asianomistajan huoltajien henkilöllisyyksien osalta. Muilta osin haastehakemus on tullut siten julkiseksi 17.5.2019.

Käräjäoikeus on asian pääkäsittelyssä 17.5.2019 määrännyt oikeudenkäyntijulkisuuslain 6 §:n nojalla asianomistajien henkilöllisyyden pidettäväksi salassa, koska kyse on seksuaalirikosasiasta, joka koskee erittäin arkaluonteista asianomistajan yksityiselämään liittyvää seikkaa. Lisäksi käräjäoikeus on oikeudenkäyntijulkisuuslain 10 §:n nojalla käräjäoikeus määrännyt salassa pidettäväksi muun ohella esitutkintapöytäkirjan ja suullisen käsittelyn tallenteet 25.10.2018 saakka. Tuomion salassa pitoon käräjäoikeus on ilmoittanut ottavansa kantaa tuomiossaan.

Kanta-Hämeen käräjäoikeus on antanut asiassa tuomion 7.6.2019 hyläten syytteet. Tuomio on määrätty salassa pidettäväksi siltä osin kuin siitä ilmenee asianomistajien henkilöllisyydet sekä heidän terveydentilaansa koskevia arkaluonteisia seikkoja. Muilta osin tuomio on ollut julkinen.

Syyttäjä on valittanut käräjäoikeuden tuomiosta. Turun hovioikeus on 4.12.2020 asiassa R 19/1300 antamallaan tuomiolla lukenut B:n syyksi kaksi seksuaalista ahdistelua syytteiden mukaisesti. Vastaaja on jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

Epäilty rikos

Varatuomari A:n 29.5.2019 päivätyssä Valtakunnansyyttäjänvirastolle (nykyisin Valtakunnansyyttäjän toimisto) osoittamassa kirjoituksessa oli arvosteltu sitä, että aluesyyttäjä C on pääkäsittelyn jälkeen paljastanut julkisuudessa asioita, jotka ilmenevät vain salassa pidettävästä

esitutkintapöytäkirjasta ja/tai ovat tulleet esille asian käsittelyn yhteydessä, joka oli tuomioistuinten päätöksellä päätetty pitää yleisön läsnä olematta. Kirjeessä on viitattu erityisesti mediassa 23.5.2019 olleeseen uutisointiin.

Asiassa suoritetusta esitutkinnasta ilmenee, että Seiska-lehti on 23.5.2019 uutisoinut oikeudenkäynnistä otsikolla: ”Paljastus suosikinäyttelijän öisestä ahdistelukohtasta. B:n kotoa soitettiin hätäpuhelu” (etptk s. 61). Myös muut mediat ovat uutisoineet samana päivänä siitä, että uutena tietona on paljastanut toisen asianomistajista soittaneen ”näyttelijän asunnolta hätäkeskukseen” (etptk s. 66, Ilta-Sanomat) ja ”yöllisestä hätäpuhelusta näyttelijän asunnolta” (etptk s. 63, Iltalehti).

Aluesyyttäjä C on esitutkinnassa kertonut Seiska-lehden toimittajan soittaneen hänelle 20.5.2019. Toimittaja oli tuonut esille, että asunnosta oli soitettu B:n humalatilaa takia hätäkeskukseen. C on vastannut, että tieto ei pidä paikkaansa. C on kertonut toimittajalle, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen, paikalle oli tullut poliisipartio ja poliisi oli kirjannut rikosilmoituksen. Muiden lehtien toimittajat ovat ottaneet C:hen yhteyttä 23.5.2019, jolloin hän on vastannut näille samalla tavalla kertoen, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen, paikalle oli tullut poliisipartio ja poliisi oli kirjannut rikosilmoituksen (etptk s. 25).

Esitutkinnassa asianomistajana kuultu B on loppulausunnossaan katsonut, että syyttäjän paljastamista tiedoista sai varsin erilaisen kuvan käsittelyssä olleiden tapahtumien kulusta kuin 7.6.2019 annetussa tuomiossa käy lopulta ilmi. Huolimatta syytteiden hylkäämisestä käräjäoikeudessa, hänen mahdollisuutensa harjoittaa ammattiaan heikkenivät olennaisesti syyttäjän menettelyn johdosta ja hänelle aiheutui merkittävää taloudellista vahinkoa (etptk. s 71).

Arviointi

Tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistö

Rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaiseen tuottamukselliseen virkasalaisuuden rikkomiseen syyllistyy virkamies, joka huolimattomuudesta paljastaa sellaisen tiedon, joka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) tai muun lain mukaan on salassa pidettävä tai jota ei lain mukaan saa ilmaista, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Tiedon paljastaminen

Tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön mukainen tiedon paljastaminen tarkoittaa tiedon välittämistä sellaiselle sivulliselle, joka ei ole oikeutettu tietoa saamaan. Myös asiakirjaan sisältyvän tiedon kertominen voi olla paljastamista.

Pääkäsittely oli pidetty perjantaina 17.5.2019. Syyttäjä on esitutkinnassa (s. 26) kertonut Seiska-lehden toimittajan soittaneen hänelle maanantaina 20.5.2019. Toimittaja oli tuonut esille, että asunnosta oli soitettu B:n humalatilaa takia hätäkeskukseen. Syyttäjä on vastannut, ettei tieto pidä paikkaansa. Syyttäjä on oikaissut toimittajaa kertoen, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja paikalle oli tullut poliisipartio, joka oli kirjannut rikosilmoituksen. Seiska-lehti on ilmestynyt 23.5.2019, jolloin myös muut toimittajat ottivat syyttäjään yhteyttä. Syyttäjä on vastannut tuolloin toimittajille samalla tavoin kuin Seiska-lehden toimittajalle.

Syyttäjän kertoman perusteella asiassa on riidatonta, että syyttäjä on puhelimesta kertonut, eli tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tarkoittamalla tavalla *paljastanut* toimittajille 20.-23.5.2019 tiedon siitä, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja paikalle oli tullut poliisipartio, joka on kirjannut rikosilmoituksen.

Syyttäjän paljastaman tiedon salassa pidettävyys

Julkisten oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedot

Syyttäjä on kertonut toimittajille tiedot 17.5.2019 pääkäsittelyn jälkeen, jolloin haastehakemus oli asianomistajien henkilöllisyyksiä ja terveystietoja lukuun ottamatta julkinen. Syyttäjä on vedonnut asiassa muun ohella siihen, että hänen toimittajille vahvistamat tiedot ovat ilmenneet jo julkisista oikeudenkäyntiasiakirjoista.

Haastehakemuksen julkisesta versiosta on ilmennyt muun ohella syytteiden teonkuvaukset ja todistelu mukaan lukien se, että yhden todistajan todisteluteemana on ollut: ”tehtävälmoitus poliisille, asianomistajien alustavat puhuttelut”.

Vaikka haastehakemus onkin osin jo viitannut syyttäjän toimittajille vahvistamiin tietoihin poliisille tehdystä ilmoituksesta, niin haastehakemuksesta ei ole kuitenkaan ilmennyt tietoa siitä, että soiton hätäkeskukseen oli tehnyt nimenomaan toinen asianomistajista ja paikalle oli tullut poliisipartio.

Syyttäjän paljastamat tiedot eivät olleet käsittelyn tässä vaiheessa ilmenneet julkisista oikeudenkäyntiasiakirjoista, vaan vasta 7.6.2019 annetusta tuomiosta. Syyttäjällä ei siten 20.5.-23.5.2019 ole ollut oikeutta kertoa tietoja sillä perusteella, että tieto olisi ilmennyt julkisesta oikeudenkäyntiaineistosta.

Julkisuuslaki ja tuomioistuimen salassapitomääräys

Esitutkinta-aineiston julkisuutta koskeva sääntely voidaan tiivistää seuraavasti. Ensivaiheessa esitutkinnassa ja syyteharkinnassa aineisto määrittyy yleisöltä salassa pidettäväksi julkisuuslain 24 § 1 momentin 3 kohdan niin sanotun esitutkinta- ja syyteharkinta-aineiston yleisen salassapidon perusteella. Yleinen esitutkinta- ja syyteharkinta-aineiston salassapito on määräaikainen, kunnes rikosasian käsittelyssä saavutetaan jokin rikosprosessin vaihtoehtoisista ajankohdista eli asian käsittelyn päättäminen esitutkinnassa, syyttäjän päätös jättää syyte nostamatta tai asian oleminen esillä tuomioistuimessa. Aineisto on tämän jälkeen julkista, ellei se ole salassa pidettävää muulla perusteella.

Kun esitutkintapöytäkirja toimitetaan syyteasian yhteydessä tuomioistuimeen, niin siitä tulee tuomioistuimessa osa oikeudenkäyntiaineistoa, jonka julkisuus määräytyy julkisuuslain sijasta oikeudenkäyntijulkisuuslain perusteella. Koska oikeudenkäyntijulkisuuslakia sovelletaan vain tuomioistuimissa, niin syyttäjä soveltaa omien tietojensa antamiseen edelleen vain julkisuuslakia.

Esitutkinnassa syyttäjä on hallintotuomioistuinten oikeuskäytäntöön viitaten todennut, että syyttäjänä hän voi tehdä julkisuuslain perusteella itsenäistä julkisuusharkintaa hallussaan olevasta esitutkinta-aineistosta käräjäoikeuden salassapitomääräyksestä huolimatta.

Syyttäjän esittämä lähtökohta viranomaisen itsenäisestä harkintavallasta pitää osin paikkaansa. Korkein hallinto-oikeus on arvioinut tuomioistuimen antaman salassapitomääräyksen merkitystä vuosikirjaratkaisussaan [KHO 2017:82](#) todeten muun ohella:

”Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain nojalla annetut salassapitomääräykset eivät olleet sitovia ratkaistaessa julkisuuslain nojalla samoja asiakirjoja koskevaa asiakirjapyyntöä hallintoviranomaisessa ja käsiteltäessä asiakirjapyyntöasiaa koskevia valituksia hallintotuomioistuimissa. Asiakirjojen julkisuutta ja salassa pidettävyyttä koskeva arviointi oli tullut tehdä ja tuli tehtäväksi itsenäisesti, yleisissä tuomioistuimissa annettujen salassapitomääräysten ja niiden perustana olevien arvioiden sitomatta tuota harkintaa.”

Viranomainen ei kuitenkaan voi tehdä omaa julkisuuslakiin perustuvaa harkintaansa kiinnittä-mättä huomiota tuomiovaltaa käyttävän tuomioistuimen salassapitomääräykseen. Julkisuuslain 22 §:n 1 momentin mukaan:

”Viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se tässä tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus.”

Julkisuuslakia soveltavan viranomaisenkin on siis otettava huomioon ja noudatettava myös muiden lakien nojalla annettuja salassapitomääräyksiä ja vaitiolovelvollisuutta. Näitä ovat esimerkiksi oikeudenkäyntijulkisuuslain nojalla annetut määräykset. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että julkisuuslain 22 §:n säännöksellä varmistetaan asiakirjojen salassapidon yhtenäisyys rikosasiassa koko rikosprosessin ajan viranomaisten kesken. (Satu Rantaeskola, Asianomistajan yksityiselämän suoja rikosprosessissa, Alma Talent 2021, s. 152)

Käsiteltävänä olevassa asiassa kärjäoikeuden salassapitomääräyksen perusteena on ollut se, että kysymyksessä on seksuaalirikosasia, jossa tulee esille erityisen arkaluonteisia tietoja asianosaisten yksityiselämästä. Esitutkinnassa syyttäjä on vedonnut siihen, että hänen toimittajille antamansa tieto ei ole ollut tällainen julkisuuslain 24 § 1 momentin 26 mukainen tieto.

Käsiteltävänä olevassa asiassa tietynasteista tulkinnanvaraisuutta syyttäjän paljastamien tietojen julkisuudesta on saattanut muodostua siitä, että kärjäoikeuden antama muun ohella koko esitutkintapöytäkirjaa koskeva salassapitomääräys on ollut verrattain laaja suhteessa jo julkisesta haastehakemuksesta ilmeneviin tietoihin. Se, että haastehakemuksessa ja myöhemmin kärjäoikeuden tuomiossa on salattu ainoastaan asianomistajien henkilöllisyyksiin ja terveys-tietoihin liittyvät tiedot, osaltaan puoltaa syyttäjän näkemystä siitä, että muilta osin aineisto ei ole sisältänyt julkisuuslain nojalla salassa pidettäviä tietoja. Tuomioistuimillakaan ei ole mahdollisuutta määrätä oikeudenkäyntijulkisuuslain nojalla mitä tahansa oikeudenkäyntiasiakirjaa pidettäväksi salassa, vaan salassapitomääräykselle tulee löytyä oikeutus laista ([HE 13/2006 vp](#), s 44).

Edellä todetuista seikoista huolimatta syyttäjällä ei ole kuitenkaan ollut oikeutta paljastaa toimittajille 20.5 – 23.5.2019 tietoa toisen asianomistajan tekemästä puhelusta eikä poliisien saapumisesta, vaan nämä tiedot ovat käsittelyn tuossa vaiheessa olleet tuomioistuimen päätöksellä salassa pidettävä. Syyttäjä on itsenäinen viranomainen, mutta myös rikosasian asianosainen. Käsiteltävänä olevassa asiassa on olennaista nähdä syyttäjä oikeudenkäynnin ulkopuolisen viranomaisroolin lisäksi myös oikeudenkäynnin rikosasian asianosaisena ja suljetussa suullisessa käsittelyssä läsnä olleena. Jälkimmäisestä seuraa oikeudellisia rajoituksia syyttäjän toimintavapauksille yleisessä viranomaisasemassa ja muun muassa mahdollisuudelle välittää tietoja oikeudenkäynnissä esille tulleista seikoista.

Kärjäoikeus oli pääkäsittelyn alkaessa 17.5.2019 oikeudenkäyntijulkisuuslain 15 §:n 2 momentin nojalla määrännyt suullisen käsittelyn toimitettavaksi yleisön läsnä olematta muutoin paitsi

haastehakemuksen lukemisen ja vastauksen antamisen ajan (ns. suljettu käsittely). Käräjäoikeuden oikeudenkäyntijulkisuuslain 10 §:n nojalla antama salassapitomääräys on puolestaan koskenut muun ohella suullisen käsittelyn tallenteita ja esitutkintapöytäkirjaa.

Käräjäoikeuden tuomiosta ilmenee, että syyttäjän toimittajille paljastama tieto oli tullut esille suljetussa käsittelyssä henkilötodistelun yhteydessä, eli tieto on ilmennyt suullisen käsittelyn tallenteilta, joita on koskenut salassapitomääräys. Lisäksi sama tieto on saattanut ilmetä esitutkintapöytäkirjasta, jota on myös koskenut käräjäoikeuden salassapitomääräys.

Oikeudenkäyntijulkisuuslain 18 §:n mukaan suljetussa käsittelyssä esiin tulleiden kyseisen lain mukaan tai sen nojalla annetun salassapitomääräyksen perusteella salassa pidettävien tietojen salassapidosta ja hyväksikäytöstä on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:ssä säädetään. Salassapitovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto koskevat kaikkia suljetussa käsittelyssä läsnä olevia.

Julkisuuslain 23 §:n mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.

Tuomioistuimen asianomistajien henkilöllisyyksiä lukuun ottamatta haastehakemus on ollut julkinen, mutta salassapitomääräys on ollut yksiselitteinen siinä, että suljetun käsittelyn tallenteilta tai esitutkintapöytäkirjasta kuuluvaa tietoa ei ole tullut paljastaa. Tästä huolimatta syyttäjä on neljä päivää myöhemmin paljastanut toimittajille suljetussa käsittelyssä todistelun yhteydessä ilmenneen tiedon, jota koski salassapitomääräys.

Vaikka syyttäjä on erillinen julkisuuslakia soveltava viranomainen, en voi hyväksyä syyttäjän näkemystä, jonka mukaan muista asianosaisista poiketen syyttäjä voisi paljastaa suljetussa käsittelyssä ilmi tulleita tietoja vastoin käräjäoikeuden salassapitomääräystä. Salassapitomääräys koskee kaikkia osapuolia. Ei voi olla niin, että rikosasiassa vaiennetaan vain toinen osapuoli. Oikeudenkäyntijulkisuuslain 18 §:ssä todetaan nimenomaisesti salassapitovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon koskevan kaikkia suljetussa käsittelyssä läsnä olevia.

Osaltaan kyse siitäkin, että oikeudenkäynnin tulee olla kokonaisuutena perustuslain 21 §:ssä edellytetyin tavoin oikeudenmukainen. Oikeudenkäynnin osapuolia on myös julkisuutta rajoitettaessa kohdeltava yhdenvertaisesti, ellei siitä, mitä suojattavaa etua varten julkisuutta rajoitetaan, muuta johdu. Yhdenvertaisen kohtelun merkitys korostuu, jos syytteen kohteena olevia tekoja on käsitelty tiedotusvälineissä ([KKO 2002:28](#)). Myös tästä lähtökohdasta olisi kestävä tontä, mikäli syyttäjä voisi paljastaa suljetusta käsittelystä salassapitomääräyksen alaisia tietoja

vastoin muita asianosaisia. Tämä antaisi syyttäjälle keinon vaikuttaa asian käsittelyyn median kautta oikeudenkäynnin ulkopuolella (niin sanottu trial by newspaper –ilmiö).

Käräjäoikeus oli antanut salassapitomääräyksen 17.5.2019 ilmoittaen läsnä olleille henkilöille salassapitovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta sekä niiden rikkomisesta säädettyistä rangaistuksista. Syyttäjä on ollut yksi läsnä olleista rikosasian asianosaisista.

Perustuslain 3 § 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuin ja korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Oikeudenkäyntijulkisuuslain nojalla tehdystä ratkaisusta saa lain 33 § hakea muutosta valittamalla samassa järjestyksessä kuin asianomaisen tuomioistuimen pääasiassa tekemään ratkaisuun. Saman pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen ratkaisua on muutoksenhausta huolimatta noudatettava.

Syyttäjän asema asianosaisena vireillä olevassa rikosasiassa voi olla esimerkiksi sellainen, että tuomioistuin on nimenomaisesti antanut salassapitomääräyksen toisin kuin syyttäjä on esittänyt. On vaikea nähdä, että tuomioistuimen salassapitomääräykseen tyytymätön syyttäjä voisi tällaisessa tilanteessa itsenäiseen viranomaisharkintaansa vedoten paljastaa tiedot sen sijaan, että hän muiden asianosaisten tavoin hakisi haluamaansa muutosta valittamalla käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen.

Edellä lausutusta totean yhteenvetona, että käsiteltävässä olevassa asiassa syyttäjä oli paljastanut käräjäoikeuden suljetussa käsittelyssä esiin tulleen seikan, jota on koskenut neljä päivää aiemmin annettu salassapitomääräys. Tieto on mahdollisesti ilmennyt myös esitutkintapöytäkirjasta, jota on koskenut sama salassapitomääräys. Asiassa olisi syytteen nostamisen edellyttämä näyttö siitä, että syyttäjä on paljastanut *salassa pidettävän* tiedon. Tieto on tullut myöhemmin julkiseksi käräjäoikeuden tuomiossa.

Menettelyn huolimattomuudesta

Pelkästään se, että virkamies on tulkinnut säännöksiä väärin ei välttämättä osoita hänen toimineen huolimattomasti, erityisesti jos säännöksissä on ollut tulkinnanvaraisuutta (esimerkiksi [KKO 2009:38](#)). Esimerkiksi se, että hovioikeus päättyy erilaiseen ratkaisuun kuin käräjäoikeus, ei sellaisenaan osoita käräjäoikeuden tuomarin toimineen huolimattomasti. Sen sijaan silloin virkamiehen voidaan todeta näin toimineen, mikäli hän ei ole noudattanut teko-olosuhteissa vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta ja on sen vuoksi menetellyt virkavelvollisuuden vastaisesti.

Syyttäjältä on esitutkinnassa kysytty, oliko käräjäoikeus määrännyt muun muassa esitutkintapöytäkirjan salassapidettäväksi. Syyttäjä on vastannut: ”Ei ole tuosta oikeastaan erityistä mainittavaa. En suoriltaan muista, mutta tuo saattaa olla tavanomainen menettelytapa.” (etptk s. 26).

Syyttäjän menettelyn tahallisuutta puoltavana lähtökohtana on se, että lainkäyttäjänä syyttäjän olisi täytynyt tuntea lain säännökset ja olla paremmin tietoinen käräjäoikeuden salassapitomääräyksen sisällöstä. Käräjäoikeuden pöytäkirjasta ilmenee syyttäjän itse pyytäneen, että oikeudenkäyntiaineisto määrätään salaiseksi 60 vuodeksi.

Asiaa kokonaisuutena tarkastellen käsiteltävänä olevassa asiassa ei ole kuitenkaan aihetta epäillä syyttäjää tahallisesta virheellisestä menettelystä. Esitutkinta-aineiston ja edellä lainatun syyttäjän vastauksen perusteella tiedon paljastamiseen on osaltaan vaikuttanut se, että syyttäjä ei ollut ennen toimittajalle vastaamista riittävästi varmistunut käräjäoikeuden antaman salassapitomääräyksen sisällöstä, vaan oli virheellisesti olettanut määräyksen kohdistuneen rajoitetummin asianomistajien arkaluonteisiin tietoihin. Näin ollen syyttäjä on ennen tiedon kertomista laiminlyönyt riittävän huolellisesti selvittää, oliko paljastettu tieto salassa pidettävä.

Esitutkinnassa syyttäjä on kertonut, että ”toimittajien kyselyihin hän ei ollut antanut minkäänlaisia lausuntoja ennen kuin hän nyt 20.5.2019 Seiskan toimittajan ollessa väärässä käsityksessä rikoksen ilmitulon osalta oikaisi hetken mielijohteesta toimittajan käsitystä (etptk, s. 83). Lausuma ”hetken mielijohteesta” kertoo huolimattomuudesta, ei niinkään tahallisuudesta.

Asiassa on kyse siitä, että syyttäjä on varomattomuuttaan vahvistanut toimittajille puhelinkeskustelussa virheellisesti julkiseksi olettamiaan tietoja ja toiminut *huolimattomasti*. Näin ollen epäiltyinä rikoksena esitutkinnassakin on ollut tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen.

Teon vähäisyyden arvioinnista

Yleistä

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä 1.1.1990 voimaan tulleella lailla (792/1989) virkavelvollisuuden rikkomista koskevia säännöksiä muutettiin siten, että vähäisiksi katsottavia tahallisia ja tuottamuksellisia virkavelvollisuuden rikkomisia ei enää rangaista virkarikoksina. Uudistukseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena oli jättää rangaistavaksi lähinnä vain sellaiset teot ja laiminlyönnit, joita voidaan pitää erityisen moitittavina yhteiskunnan tai kansalaisten kannalta tai joista muualla laissa ei ole säädetty virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamiseksi riittävää rangaistusuhkaa. Esityksen mukaan asianmukaisen viranhoidon kannalta ei ole tarvetta eikä myöskään suotavaa, että vähäisetkin virkavelvollisuuden rikkomiset saatettaisiin tuomioistuimen käsiteltäviksi ([HE 58/1988 vp](#) s. 1 ja 65).

Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO 2020:78](#) käsitellyt tuottamuksellisten virkarikosten yhteydessä tehtävän vähäisyysarvioinnin yleisiä perusteita ja sitä koskevaa oikeuskäytäntöä. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä on tiivistettynä todettu yhtäältä se, ettei vähäisinä ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan, ja toisaalta se, ettei rangaistusvastuuta ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista (kohta 19).

Käsiteltävänä olevassa asiassa epäiltynä rikoksena on se, että aluesyyttäjä on huolimattomuutensa rikkonut virkavelvollisuuksiaan paljastamalla toimittajille salassa pidettävän tiedon siitä, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja poliisi on saapunut paikalle. Tieto on tullut julkiseksi noin kaksi viikkoa myöhemmin käräjäoikeuden tuomiossa.

Virkarikosten oikeuskäytännössä vähäisyysarvioissa on annettu merkitystä muun ohella virheiden toistuvuudelle, lukumäärälle sekä sille, aiheutuiko virheestä haittaa tai vahinkoa. Teon haitallisuutta arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota muun ohella siihen, aiheuttaako teko konkreettista tai abstraktia haittaa jollekulle taholle. Merkitystä on myös sillä, kuinka vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen. (Virkarikosten vähäisyysarvioinnista esim. Laurikkala Jenna, Virkasalaisuusrikokset, AlmaTalent 2020, s. 184-192)

Lähtökohtana teon vakavuutta puoltaa asiassa se, että tieto on annettu tiedotusvälineille ja kyse on ollut rikosasiasta, josta on uutisoitu. Salassa pidettävän tiedon paljastaminen tiedotusvälineille on luonteeltaan virhe, josta voi aiheutua merkittävää vahinkoa. Virheen tekeminen tämänkaltaisen virkatoimen yhteydessä on omiaan heikentämään luottamusta viranomaistoiminnan asianmukaisuuteen. Syyttäjä on ollut tietoinen median huomattavasta kiinnostuksesta, mikä on antanut aiheen olla erityisen huolellinen tietojen kertomisessa. Toisaalta asiassa on useita teon vähäisyyttä puoltavia seikkoja.

Rikosasian uutisoinnin aiheuttamista vahingoista

Esitutkinnassa B on tuonut esille näkemyksensä, että nimenomaisesti Seiska-lehden 23.5.2019 uutisoinnilla ja syyttäjän kommentoinnilla oli asiassa iso merkitys. Erityisen merkityksellisenä hän on pitänyt Seiska-lehdessä ollutta tietoa siitä, että hätäkeskuspuhelu soitettiin hänen kotoaan ja paikalle on tullut poliisipartio. B on todennut, että tätä ennen ”olimme saaneet tilanteen pysymään aika rauhallisena mediauutisoinnin osalta” (etptk s. 10).

Tältä osin kiinnitän huomiota, että syyttäjä ei ole tarkalleen ottaen missään vaiheessa vahvistanut Seiska-lehdelle sen 23.5.2019 otsikon mukaista tietoa ”B:n kotoa soitettiin hätäpuhelu.”

(etptk s. 61). Edes Seiska-lehden artikkelissa syyttäjän lainauksessa ei ole todettu soiton tapahtumapaikasta mitään, vaan siinä on todettu: ”Hätäkeskussoiton johdosta paikalle on saapunut poliisipartio. Heidän toimestaan on kirjattu rikosilmoitus.” (etptk s. 62).

Kyseisessä artikkelissa todetaan oheisen lainauksen lisäksi syyttäjän vahvistavan Seiska-lehden kertomat tiedot, mutta ei ole uskottavaa, että syyttäjä olisi otsikon mukaista tietoa muussakaan yhteydessä vahvistanut. Käräjäoikeuden tuomion perusteella kukaan ei ole suljetussa käsittelyssä näin kertonut eikä ole uskottavaa, että syyttäjä olisi vahvistanut virheelliseksi tietämänsä tietoa.

Lisäksi samana päivänä Ilta-Sanomissa syyttäjä on artikkelissa olevan lainauksen mukaan nimienomaisesti todennut: ”Toinen tytöistä on soittanut hätäkeskukseen. He eivät ole olleet asunnossa sisällä.” Syyttäjän moitteeksi ei voida lukea sitä, että tästä huolimatta Ilta-Sanomien otsikossa on väitetty toisen asianomistajista soittaneen ”näyttelijän asunnolta hätäkeskukseen” (Ilta-Sanomien 23.5.2019, etptk s. 66-67).

Samalla tavoin on toiminut myös Iltalehti, joka on otsikossaan viitannut ”yölliseen hätäpuheluun näyttelijän asunnolta”, vaikka artikkelissa syyttäjä ei ole tarkalleen ottaen näin sanonut (etptk s. 63-65).

Otsikoinnin lisäksi mediauutisoinnin lisääntymisestä 23.5.2019 on huomioitavaa myös se, että Seiska-lehti ilmestyy ainoastaan kerran viikossa ja kyseinen lehti on ollut ensimmäinen 17.5.2019 pidetyn pääkäsittelyn jälkeen, jolloin muun ohella syytteiden teonkuvaukset ovat tulleet julkisiksi. Lehti on uutisoinut B:n rikosasian käsittelystä sen eri vaiheissa ja siten myös 23.5.2019 oman viikoittaisen julkaisupäivänsä takia, jonka vuoksi asia on jälleen ollut tuolloin osaltaan laajemmin julkisuudessa. Seiska-lehti on 23.5.2019 uutisoinut ylipäätään pääkäsittelyssä ilmi tulleista tiedoista eikä vain syyttäjän tiedoista.

Esitutkinnassa B on tuonut esille sitä merkittävää vahinkoa, joka hänelle on aiheutunut rikosasian uutisoinnista. Esitutinnan loppulausunnossa on todettu, että B on tunnettu taiteilija ja sosiaalisen median vaikuttaja, jonka brändi nojaa vahvasti koko perheelle suunnattuihin viihde-elämyksiin.

Edellä esitettyyn brändiin nähden lieneekin selvää, että B:lle on aiheutunut vahinkoa uutisoinnista, jossa on kerrottu hänen olevan syytteessä kahdesta alaikäiseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä ja jotka teot hovioikeudessa luettiin hänen syykseen. Selvää lienee sekkin, että vahingollista hänen maineelleen on ollut käräjäoikeuden pääkäsittelyn jälkeinen uutisointi, jolloin syytteiden teonkuvaukset ovat tulleet julkisiksi, mutta käräjäoikeus ei ollut vielä 7.6.2019 antamallaan tuomiolla hylännyt syytteitä.

B on katsonut syyttäjän toiminnan olleen vahingollista nimenomaan sen vuoksi, että ennen hänen paljastamia tietoja julkisuus oli ollut vähäisempää, mutta sen jälkeen ”räjähtänyt käsiin”. Tapahtuma on kuitenkin ollut kokonaisuudessaan mediaa kiinnostava ja on vaikea nähdä, että asiakokonaisuudessa B:n vahinko olisi aiheutunut nimenomaan siitä, että syyttäjä oli haastehakemuksen tultua julkiseksi paljastanut tapahtumista vielä sen, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja paikalle oli tullut poliisipartio. Näiden tietojen seuraussuhdetta vahingon syntymisessä on myös mahdotonta objektiivisesti arvioida. Tiedot ovat sittemmin ilmenneet myös tuomiosta.

Syyttäjän paljastaman tiedon laadusta

Salassapitoa koskevat virheet ovat usein asianomistajan näkökulmasta lopullisia, jos arkaluonteiset tiedot pääsevät kerran julkisuuteen. Käsiteltävänä olevassa asiassa paljastettu tieto ei ole ollut laadultaan suoraan tämänkaltainen, vaan syyttäjän paljastama tieto on tullut julkiseksi joka tapauksessa myöhemmin tuomiossa. Kyse on olennaisesti erilaisesta tilanteesta kuin esimerkiksi tapauksessa [KKO 2020:83](#), jossa tiedotusvälineille oli huolimattomuudesta paljastettu salassa pidettävät asianomistajien henkilöllisyydet.

Lähtökohtana rikosasian julkisuudesta on syytä huomioida se, että julkisuusintressi on oikeudenkäynneissä vielä vahvempi kuin viranomaistoiminnassa yleensä ([PeVL 43/1998 vp](#), s. 7 ja [PeVL 31/2005 vp](#), s. 4). Vaikka asianosaisista mediajulkisuus voi tuntua oikeusprosessin raskaimmalta osalta, mediajulkisuudella on kuitenkin suuri merkitys oikeudenkäyntien julkisuuden käytännön toteutumisessa. Olipa mediakiinnostuksen syy mikä tahansa, myös tuomioistuin ja sen ratkaisut tulevat samalla yleisön tarkastelun kohteiksi.

Syyttäjällä ei tuomioistuimen antaman salassapitomääräyksen perusteella ole edellä kerrotun näkemykseni mukaan ollut käsittelyn tuossa vaiheessa oikeutta paljastaa toimittajalle tietoa siitä, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja paikalle oli tullut poliisipartio. Arvioitaessa teon tunnusmerkistön mukaista vähäisyyttä merkityksellistä kuitenkin on se, että käsiteltävänä olevassa asiassa suojeltava intressi on ollut nimenomaisesti alaikäisten asianomistajien henkilöllisyydet ja heidän terveystietonsa. Tämä ilmenee muun ohella siitä, että käräjäoikeuden antama tuomio on ollut muilta osin julkinen. Näitä seikkoja syyttäjän paljastama tieto ei ole vaarantanut.

Tieto siitä, että toinen asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ei ole sellaisenaan sisältänyt asianomistajien, tai rikosasian vastaajan yksityisyyden suojaan liittyviä arkaluonteisia tietoja. Kyseinen tieto olisi voinut sisältyä jo haastehakemuksessa syytteiden teonkuvaukseen tai todisteluteemoihin, jolloin se olisi tullut julkiseksi jo pääkäsittelyn alkaessa. Nyt kyseinen tieto tuli julkiseksi vasta tuomiossa.

Asianomistajat ovat kokeneet asiaan liittyvän uutisoinnin raskaaksi, mutta tältä osin kyse ei ole ollut syyttäjän paljastamista tiedoista vaan ylipäätään asian uutisoinnista, jossa on selostettu muun ohella julkisista tuomioista ilmeneviä kertomuksia.

Edellä mainitut syyttäjän virheen haitallisuuteen ja vahingollisuuteen liittyvät seikat puoltavat syyttäjän teon arvioimista tuottamuksellisen virkasalaisuuden tunnusmerkistön tarkoittamassa mielessä vähäiseksi.

Syyttäjän huolimattomuudesta

Syyttäjä on tehnyt tiedon julkisuutta koskevan yksittäisen virhearvioinnin huolimattomuuttaan puhelinkeskustelussa, kun hän on oikaissut toimittajan käsityksiä tapahtumista. Käräjäoikeuden laaja salassapitomääräys on sinänsä sisältänyt myös syyttäjän paljastamat tiedot, mutta salassapitomääräyksen peruste ei ole välittömästi liittynyt kyseisiin tietoihin, vaan kyseiset tiedot ovat tulleet julkiseksi pian syyttäjän menettelyn jälkeen myös käräjäoikeuden tuomiossa.

B:n loppulausunnossa on tuotu esille syyttäjän muuttaneen 20.5. – 23.5.2019 aiempaa toimintatapaansa vastaamalla ylipäätään lehdistön tiedusteluihin. Tältä osin tuon esille syyttäjän tilanteen muuttuneen 17.5.2019, kun julkisuuslain 24 § 1 momentin 3 kohdan mukainen esitutkinta ja syyteharkinta-aineiston yleinen salassapito oli päättynyt, ja osa aineistosta oli tullut julkiseksi. Näin ollen syyttäjä ei ole voinut enää kieltäytyä tietopyynnöistä julkisuuslain 24 § 1 momentin 3 kohtaan vedoten, vaan hänen on täytynyt arvioida tietopyyntöjä yksilöidymmin.

Viranomaisena syyttäjä ei ole voinut, toisin kuin asianosaiset, kieltäytyä käsittelemästä toimittajien tietopyyntöjä esimerkiksi mediajulkisuuteen vedoten, vaan kieltäytymiselle on tullut olla laissa säädetty peruste. Syyttäjän paljastama tieto on ollut sellainen, joka tavanomaisesti olisi jo pääkäsitelyssä tullut julkiseksi. Syyttäjä on tehnyt kyseisessä yksittäisessä asiassa puhelinkeskustelun yhteydessä huolimattomuuttaan virhearvion, mutta asiassa ei ole aihetta epäillä syyttäjän pyrkineen toiminnallaan vaikuttamaan asian tuomioistuinkäsittelyyn tai aiheuttamaan vahinkoa. Viitataan vielä myös aiemmin (s. 9) esittämäni syyttäjän toimintaan ”hetken mielijoh-teesta”.

Asiassa ei ole myöskään aihetta epäillä syyttäjän kertomaa siitä, että hänen tarkoituksenaan oli osaltaan oikaista toimittajan virheellistä käsitystä tapahtumista myös B:n eduksi. Mikään asiassa ei viittaa siihen, että syyttäjä olisi suhtautunut virkavelvollisuuksiinsa sinällään välinpitämättömästi.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Aluesyyttäjä C on menetellyt huolimattomuuttaan lainvastaisesti paljastaessaan toimittajille 20.5 – 23.5.2019 salassa pidettävän tiedon siitä, että toinen rikosasian asianomistajista oli soittanut hätäkeskukseen ja paikalle oli tullut poliisipartio, joka oli kirjannut rikosilmoituksen. Tieto on tullut julkiseksi vasta käräjäoikeuden tuomiossa 7.6.2019.

Syyttäjän menettelyä on pidettävä sen haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen erityisesti lähinnä kysymykseen tulevan rikoslain 40 luvun 5 §:n tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista koskevan säännöksen tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Näin ollen asiassa ei ole todennäköisiä syitä hänen syyllistymisestä epäiltyyn tuottamukselliseen virkasalaisuuden rikkomiseen tai muuhunkaan rikokseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun säännöksen nojalla aluesyyttäjä C:lle huomautuksen hänen lainvastaisesta menettelystään. Lähetän päätökseni tiedoksi valtakunnansyyttäjälle.

Lähetän päätökseni tiedoksi asiassa esitutkinnan suorittaneelle Keskusrikospoliisille sekä niille, joita on esitutkinnassa kuultu asianomistajina.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteer

Juho Lehtimäki